

AUTOREFERAT

W mojej działalności naukowej skoncentrowałem się na angielskiej prozie artystycznej 19 i 20 wieku, szczególną uwagę jednakże poświęcając twórczości Herberta George'a Wellsa. Stąd monograficzny i monotematyczny charakter tej działalności. W moim dorobku mieszczą się publikacje poświęcone innym pisarzom angielskim wymienionego okresu, jak William Golding, jednakże Wells jest w nim z pewnością tematem głównym. W opinii wiodących znawców tej tematyki jestem tym polskim anglistą, który w sposób decydujący ukształtował podstawową wiedzę o tym pisarzu w naszym kraju. Przyczyniło się do tego ponad 40 artykułów i mniejszych publikacji drukowanych w takich czasopismach naukowych i kulturalnych jak „Przegląd Humanistyczny”, „Kwartalnik Neofilologiczny”, „Acta Universitatis Wratislaviensis”, „Twórczość”, „Tygodnik Kulturalny”, „Literatura na świecie” oraz wiele innych, stanowiących świadectwo szerokiej aktywności naukowej i popularno-naukowej. Ponadto zaś 6 pozycji książkowych.

Prace te stanowią zwarty, monograficzny czy monotematyczny blok obserwacji i stwierdzeń naukowych z kilku uzupełniających się obszarów. Należą do nich interpretacyjne konstatacje dotyczące filozoficznej struktury historycznych koncepcji Wellsa dających się ująć w formule „dziejowego procesu integracyjnego”, ukazanie fantastyki naukowej nie jako poetyckiej gry wyobraźni, lecz jako swoistej prognozy dokonanej przez myśliciela szukającego wszelkich konsekwencji rozwoju nauki aż po ostrzegawczą antyutopię, wreszcie próby badawczego dotarcia do istoty literackiego kunsztu H.G.Wellsa.

Syntezą tych analiz i interpretacji jest obszerna rozprawa książkowa *Utopista bez złudzeń: H.G. Wells*, przedstawiająca twórczość Wellsa na tle jego biografii. W opinii znawców praca ta w dużym stopniu, mimo upływu czasu, zachowuje swą wagę. Jest próbą odkrycia w twórczości Wellsa tych pokładów, które niegdyś ginęły w powodzi entuzjazmu dla fantastycznej czy też utopijnej inwencji tego pisarza. Takie widzenie szybko się wyczerpało i Wells popadł nie tyle w zapomnienie co w niedocenienie. Proponuje tu przeto odczytanie Wellsa jako pisarza potrafiącego wyprowadzić z doświadczenia ludzkiego głębokie filozoficzne dyrektywy bądź wartości uniwersalne, które mocą intuicji artystycznej dopiero współcześnie, na naszych oczach, zyskują swe właściwe znaczenie i wymiar. W tym kierunku zmierzają najnowsze międzynarodowe prace nad Wellsem. Próbuję tu pozostawać nie lokalnym polskim badaczem powielającym szersze zagraniczne tendencje, lecz rzeczywistym pionierem takiego odczytania Wellsa pełniącego rolę krytycznego przewodnika po dziele pisarza.

Książka jest pozycją o pełnych wyznacznikach monografii. W szerszym rozwinięciu ukazuję tu nie tylko pisarskie curriculum vitae pisarz, lecz dokonuje wyrażonego syntetycznego spojrzenia, rzutu oka na całą twórczość- z perspektywy badawczej. W twórczości autora wyróżniam trzy podstawowe fazy koncepcyjne, myślowe, filozoficzne i artystyczne.

Fazę pierwszą, najwcześniejszą, określam mianem „antyutopijnej” z uwagi na krytyczny stosunek ówczesnych utworów, „baśni-przypowieści”, wobec aktualnych tendencji rozwojowych społeczności ludzkich.

Faza druga, najbogatsza w osiągnięcia twórcze, to jak gdyby okres „heroiczny” w zakresie zaufania w możliwości człowieka, w potęgę jego rozumu. W przeciwieństwie do tradycyjnej utopii statycznej utopię tego stadium określam mianem dynamicznej i eksperymentalnej.

Wreszcie faza trzecia, ostatnia, w wysokim stopniu dwoista, a nawet, w określonej mierze, osłabienie sił twórczych, choć jednocześnie...pogłębienie refleksji filozoficznej. Rezygnację wobec rzeczywistości można by tu określić jako zadumę nad nią.

Na szczególne podkreślenie przeto zasługuje wypunktowanie tych momentów w twórczości Wellsa, które wskazują, że w jego entuzjazmie dla nauki i postępu nie było symplicystycznej naiwności (por. tytuł rozprawy), że było pełne odczucie niebezpieczeństwa cywilizacji źle pojętej i niebezpieczeństwo kryjących się w jej wynaturzeniach.

Prócz tego opublikowałem (1. publikację) trzy opracowania Wellsa dla zasłużonej Biblioteki Narodowej wrocławskiego wydawnictwa Ossolineum obejmujące obszerne wstępy, komentarze i w jednym przypadku również przekład. Ossolineum powierza takie opracowania wyłącznie najwybitniejszym specjalistom danych lektur obcych (seria II).

Są to: *Historia świata*, *Wehikuł czasu* i ostatnia przyjęta do druku, *Cztery nowele grozy*. Zwyczajowo wydawnictwo publikuje jedną pozycję danego autora, dużo rzadziej dwie, zupełnie wyjątkowo – trzy. *Historia świata* osiągnęła łączny nakład 128 egzemplarzy (za dodrukiem jeszcze dwa wydania). *Wehikuł czasu* ukazał się w nakładzie 300 tysięcy egzemplarzy – to w ogóle rekord w całej historii li serii. *Cztery nowele grozy* czekają na druk. Z powodu kłopotów finansowych wydawnictwo zawiesiło wydawanie pozycji w obu seriach, moja została

zakwalifikowana *wyjątkowo* jako ostatnia. Jak mi wyjaśniono – dzięki uznaniu jakim cieszyły się dwie poprzednie w kręgach naukowych, krytycznych oraz czytelniczych.

We wstępie do *Historii świata* trzy zespoły czynników integracyjnych działających na przestrzeni ludzkiej historii: czynnik integracji ekonomicznej (rozwój nauki i techniki), czynnik integracji społecznej (działalność edukacyjna wielkich jednostek) oraz czynnik integracji politycznej (idea państwa światowego). Zachowują one szczególne znaczenie w dobie współczesnej globalizacji.

Opracowanie *Wehikułu czasu* ukazuje utwór jako szczególny splot wątków utopii czarnej, odwróconej oraz nurtu antyutopijnego z rozgałęzioną wielowarstwową i wielopiętrową metaforą i symboliką, przedstawiając dziejowy moment przyszłości w metaforycznym skrócie, w symbolicznym blasku. Poza tym stęp zawiera: rys historyczny tradycji literackich doprowadzających do powstania XX-wiecznej science fiction, komparatystyczne zastawienie twórczości Wellsa i Verne'a – dwóch klasyków tego gatunku, eksplikację utworów science fiction Wellsa w ich związku z utopijnością, wyeksponowanie wyjątkowo dużego stopnia trafności przepowiedni futurologicznych Wellsa, osadzenie utworów Wellsa w ideologicznym kontekście epoki.

Wstęp do *Czterech nowel grozy* rozpatruje charakterystyczne cechy nowelistyki autora oraz szczegółowe omówienie czterech przedstawionych nowel.

Trzy publikacje umieściłem w wychodzącym do Anglii wysoko specjalistycznym periodyku „The Wellsian. The Journal of the H.G. Wells Society.” Periodyk ten określony został przez wybitnego amerykańskiego uczonego, prof. Warrena W. Wagara, jako „prawdopodobnie najlepszy na

świecie periodyk poświęcony jednemu pisarzowi." W skali międzynarodowej jest to rzeczywiście czasopismo o randze wyjątkowej, w pewnym sensie elitarne, stanowiące „wyższy stopień wtajemniczenia”. Wielu polskich anglistów, starających się o druk w periodykach zagranicznych, wie jak trudno znaleźć się na podobnych łamach, gdzie wymagana jest nie tylko wysoka kompetencja profesjonalna, ale i zdolność do przełamania swoistego angielskiego izolacjonizmu, przeświadczenia, że o literaturze angielskiej kompetentnie pisać może tylko Anglosas.

W roku 1989 powierzono mi wygłoszenie adresu Wellsowskiego na dorocznej konferencji Towarzystwa. Adres ten zastał następnie zakwalifikowany do druku w wymienionym czasopiśmie pt. „The Comtemporary Relevance of Wells's Conception of History”. W materiale informacyjnym dotyczącym konferencji określony zostałem mianem „wiodącego znawcy Wellsa w Polsce”.

Artykuł „Aspekty formalne Wellsowskich wizji przeszłości” stanowi uzupełnienie dorobku poruszające zagadnienia genologiczne.

W artykule „O utopijności i antyutopijności” zawiera się szeroka i wszechobejmująca definicja utopii. Jest obszernym przedstawieniem zarysu dziejów utopii, zajmująca się szczególnie stroną ekonomiczno-społeczną zagadnienia.

Artykuł „H.G.Wells – Triery Years After” poddaje analizie zagadnienie twórczości dzieła literackiego w aspekcie Wellsa i wyraża umiarkowany oraz zdystansowany optymizm, wykazując, że Wells był prorokiem ery kosmicznej i że to właśnie rokuje przynajmniej niektórym jego dziełom przyszłą żywotność, nie tylko zaś czyni go ulubionym pisarzem młodzieńczych czytelników.

Artykuł „Aspects of War Imagery In H.G.Wells's Anti-utopian and Utopian Works” rozpatruje odrębne sposoby obrazowania wojny w pierwszej i drugiej fazie twórczości pisarza.

Artykuły „Polish Translations of H.G.Wells” i „On Translations of H.G.Wells's Works into Polish” dotyczą kwestii translatoryki.

Na temat Johna Galsworthy'ego ogłosiłam książkę pod tymże tytułem demonstrującą imponujący dorobek pisarki autora *Sagi rodu Forsyte'ów* – laureata nagrody Nobla 1932 roku – powieściopisarza – epika, nowelisty i dramaturga. Z uwagi na niezbyt dużą objętość tej pracy ogłoszonej w serii „Klasyki Literatury XX wieku” w wydawnictwie Czytelnik, nie podzieliłem całości na poszczególne rozdziały, lecz idąc drogą biografii, zaprezentowałem rozwój twórczości pisarza charakteryzując niemal „posągowość” jego prozy. Próbowałem ukazać oryginalność i, mimo wszystko, pewne cechy nowatorskie tej twórczości. Przede wszystkim w jego dramaturgii.

Ponadto czynnie uczestniczyłam w konferencjach i sympozjach naukowych, w Polsce i W. Brytanii, i wygłosiłem następujące referaty:

Polska:

1. Literary Stratagems In John Galsworthy's Novelistic Art, Uniwersytet Warszawski, Jabłonna, listopad 1981
2. New Light Shed on Galsworthy's Biography, Uniwersytet Wrocławski, Karpacz, maj 1984

3. War Imagery in H.G.Wells's Anti-utopian and Utopian Works,
Katolicki Uniwersytet Lubelski, Puławy, kwiecień 1997

W. Brytania:

1. On the Contemporary Relevance of H.G.Wells's Conception of
History, Towarzystwo im. H.G.Wellsa, Londyn, wrzesień 1989
2. H.G.Wells as a Historian, Uniwersytet Warwick, Coventry, wrzesień
1991
3. H.G.Wells in Poland, Towarzystwo im. H.G.Wellsa, Londyn,
wrzesień 1991

W. Brytania